

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária

Magánjogtörténet

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

1

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tagozat	MAT-JN-17/EN
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jogtörténeti Tanszék
Oktatók	Prof. Dr. Homoki-Nagy Mária egyetemi tanár
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 44. szoba Tel/Fax: (62) 544-412 E-mail: jogtort@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	5
Követelmények	az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

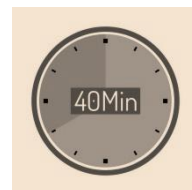
A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. Tanulmányozza a kötelező tananyag vonatkozó részeit. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Fejezetek a polgári kor magánjogtörténetéből 6.

Kötelmi jog a polgári korban:

A kötelem keletkezése:

- szerződésből;
- deliktumból: magánjogi tiltott cselekmények;
- más jogügyletből: pl. családi jog: házassági szerződés, örökbefogadás; öröklési jog: öröklési szerződés, halál esetére szóló ajándékozás

Szerződések általános szabályai:

a szerződés: joghatás előidézésére szánt kétoldalú, egybehangzó, megengedett, szabad akaratnyilatkozat

A szerződés érvényességének feltételei:

1. a szerződő felek cselekvőképesek legyenek;

a kor: e vonatkozásban a magyar magánjog régi szabályai élnek, mely szerint a törvényes kor (12 év) alatti személy önmaga nem köthet érvényes szerződést. (Ellentétben az OPTK-val, ahol 7 év alattiak voltak cselekvőképtelenek.) A törvényes korú (12-24 év között) érvényes szerződést köthet, ha az ingyenes. pl. ajándékozási szerződés alapján a kiskorú a megajándékozott.

Visszterhes szerződést csak törvényes képviselőjének előzetes hozzájárulásával. A 14 év feletti korlátozottan cselekvőképes személy saját munkájával keresett pénzzel érvényesen köthet visszterhes szerződést, de csak munkabérének erejéig. A munkabér összegét meghaladó értékű visszterhes szerződést már csak törvényes képviselőjének előzetes hozzájárulásával kötheti meg érvényesen.

pl. 16 éves fiú inasnak áll, e munkája körében keresett pénzen vásárolhat egy bárányt Húsvétra. A vételár azonban nem lépheti túl a fiú keresetét.

1. kép: A magyar kultúrtörténet leghíresebb inasa (Munkácsy Mihály: Ásító inas)

az *elmeállapot*: „aki eszének használatától meg van fosztva” = elmebeteg, cselekvőképtelen, érvényes szerződést nem köthet.

korlátozottan cselekvőképes az, aki gyengeelméjű és ezért cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá helyeztek. Ők ingyenes szerződést érvényesen köthetnek, visszerthes szerződést csak a törvényes képviselő előzetes hozzájárulásával.

A korlátozottan cselekvőképes személy – akár kor, akár elmeállapot miatt - még törvényes képviselőjének előzetes hozzájárulása esetén sem köthet érvényesen olyan szerződést, melynek tárgya ingatlan. (ingatlan jószág eladása, vétele, bérbeadása stb.) Ezekben az esetekben a gyámhatóság előzetes jóváhagyása kell a szerződés érvényességéhez.

2. a szerződésben meghatározott szolgáltatás *természetileg lehetséges* legyen: semmis az a szerződés: pl. nem létező dolog eladása

3. *ne ütközzön törvénybe, jó erkölcsbe*, ingatlan dolgot tilos birtokzálogba adni (az OPTK hatálybalépését követően), jó erkölcsbe ütközik pl. uzsoraszerződés, szabad verseny kizárására irányuló szerződés, Játékból, fogadásból jogi kötelezettség nem keletkezik (naturalis obligatio). Nem lehet perelni pl. a kártyaadósságot, de ha valaki ezt megfizette utóbb már nem követelheti vissza.

4. *a szerződő felek akarata szabad és tévedéstől mentes legyen*: kényszer, fenyegetés, megtévesztés hatására kötött szerződés érvénytelen.

Ezek megtámadhatósági okok, az hivatkozhat rá, akinek ehhez jogi érdeke fűződik. színlelt szerződés: amikor a felek egybehangzóan mást jelentenek ki, mint amit ténylegesen akartak. „akartak, de takartak”

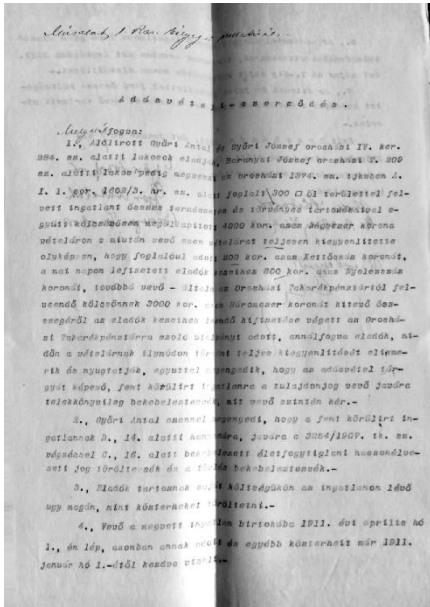
A színlelt szerződés mögötti takart szerződés, ha nem ütközik törvénybe, jóerkölcsbe érvényes.

5. *a szerződés megfelelő alakissággal bírjon*:

Főszabály, hogy a szerződést a két fél megegyezése, konszenzusa hozza létre, ha a

2. kép: A talán legismertebb magyar kártyaadósság Csekonics gróf nevéhez fűződik (8 Órai Újság, IV. évf. 218. sz.)

3. kép: A kötelező alakiságnak megfelelő ingatlan adásvételi szerződés 1911-ből

szerződés lényeges tartalmi elemeiben is megegyeztek a felek. Ezért a szóban megkötött szerződés érvényes. Azonban bizonyos esetekben, mint pl. az ingatlan adásvétele esetén, kötelező írásba foglalni a szerződést, mert az eladó csak írásban adhatja meg a telekkönyvi bekebelezési engedélyt.

Bizonyos esetekben törvény írja elő, hogy a szerződést közokiratba kell foglalni.

pl. házastársak között létrejött adásvétel, ajándékozás

A szerződés *érvénytelensége*: a létrejött szerződést úgy kell tekinteni, mintha létre sem jött volna.

Ilyen esetben eredeti állapotot kell helyreállítani: *in integrum restitutio*

- semmisség: cselekvőképtelenség, törvénybe, jóerkölcsbe ütközik, lehetetlen dologra irányul

- megtámadhatóság: kényszer, fenyegetés, megtévesztés, tévedés

A szerződés *hatálytalansága*: maga a szerződés érvényes, de joghatások nem fűződnek hozzá. (pl. felfüggesztő vagy bontó feltételek esete)

A szerződés létrejötte

az *ajánlat*: egyoldalú akaratkijelentés jogviszony létesítése, megváltoztatása vagy megszüntetése céljából.

A szerződés létrejöttéhez szükséges, hogy az egyik fél a másiknak ajánlatot tegyen. Ez történhet szóban, írásban.

Ajánlattételi kötöttség: a megtett ajánlathoz az ajánlattevő kötve van, ennek ideje attól függ, hogy az ajánlatot milyen formában tette meg. Ha szóban, egy közellevőhöz, akkor azonnal kell a másik félnek válaszolni, ha írásban, egy távol lévő személynek, akkor írásban kell válaszolni. Régen ezt nevezték a „posta fordulta időnek”. Ez három napot jelentett.

Ha az ajánlatra az ajánlattételi kötöttség idején belül nem érkezett válasz, akkor a kötöttség megszűnt, más személynek lehetett az ajánlatot megtenni.

Ha az ajánlatra válasz érkezett, de eltért az eredeti ajánlattól – pl. kevesebb vételárat javasolt – akkor ezt kell új ajánlatnak tekinteni, és a válaszadót köti az ajánlattétel.

Ha az eredeti ajánlatot elfogadja, akkor mondható az, hogy a felek a szerződésben megegyeztek.

a feltétel : a szerződés hatályát egy jövőbeli bizonytalan eseményhez kötik

- **felfüggesztő feltétel**: az érvényesen létrejött szerződés egy meghatározott esemény bekövetkezésével vagy éppen be nem következéssel lép hatályba.
pl. valaki bérleti szerződést köt arra az esetre, ha megházasodik. A bérleti viszony létrejön, de csak a házasság megkötésekor lép hatályba. Ha a házasságkötés előtt valamelyik fél meghal a szerződés felbomlik.
- **bontó feltétel**: az érvényesen létrejött szerződés hatálybalép, de ha a feltétel bekövetkezik, akkor hatályát veszti.
pl. az apa a fiúra ruházza át a lakás tulajdonjogát azzal a feltétellel, hogy nem terheli meg. Ha a fiú kölcsönt vesz fel és az apjától kapott lakásra jegyeztet be jelzálogot, a szerződés a bontó feltétel következtében hatályát veszti.

időtűzés: a szerződés hatályát egy jövőbeli biztos eseményhez kötik

pl. az eladó és a vevő között 2019. május 31-én érvényesen létrejött a ház adásvételi szerződés, de ebben az eladó kikötötte, hogy a házat 2019. szeptember 30-án adja birtokba a vevőnek.

A felek haszonbérleti szerződést kötnek, amelyben meghatározzák a szerződés lejáratának napját.

pl. K. Ö. haszonbérbe adta a kaszaperegi birtok öt megillető részét, amelyben kikötötte, hogy a haszonbérlet 1863. szeptember 29-én lejár.

A szerződés biztosítékai:

foglaló: a szerződés megkötésének a jele.

Ha szerződést valamelyik fél hibájából nem lehet teljesíteni, akkor a vétkes fél az általa adott foglalót elveszti, ha ő kapta, akkor azt kétszeresen kell visszafizetnie.

Ha a szerződés nem teljesítéséből a vétlen félnek kára keletkezik, akkor a vétkes félnek a foglalón kívül az okozott kárt is meg kell térítenie.

bánatpénz: az elállás jogának a kikötése (visszalépés jogának kikötése)

A magyar magánjogban főszabályként élt a *pacta sunt servanda* elv (Mátyás 1486. nagyobb dekrétumában rögzítették), melynek lényege, hogy a felek kötelesek a szerződésben meghatározottakat teljesíteni. Azonban előfordul, hogy valamelyik fél a szerződés megkötésekor bizonytalan, s kiköti a bánatpénzt. Ennek összegét a felek a szerződésben rögzítik. Amíg valamelyik fél a teljesítést nem kezdi el, addig a szerződéstől a felek a bánatpénz

Vármegyei székház átalakítása. Sopron-vármegye alispáni hivatala a vármegye székházának 30,324 forinttal előirányzott átalakítási munkáira hirdet pályázatot. Határidő márczius 9. d. e. 10 óra. Bánatpénz 5%.

4. kép: A vállalkozásra való felhívásban szereplő bánatpénz-kikötés (Magyar Ipar XIX. évf. 10. sz.)

megfizetése mellett elállhatnak. Ha a szerződés teljesítése elkezdődött, akkor már nem élhetnek az elállás jogával.

kötbér: a szerződés nem vagy hibás teljesítése esetére kikötött biztosíték. Nagyságát a felek szabadon határozhatják meg a szerződésben. Ezt a régi korban még a bíróság sem módosíthatta. Általában vállalkozási szerződések körében fordul elő. Ha a vállalkozó nem vagy hibásan teljesít, a megrendelő követelheti a kötbér megfizetését. Ennek megfizetésével nem kell a keletkezett kár nagyságát bizonyítani. Ha a megrendelő a kötbér mellett még kártérítést is követelt, akkor bizonyítania kellett, hogy a hibás teljesítéssel nagyobb kára keletkezett, mint a szerződésben kikötött kötbér összege.

(A rendi kor évszázadaiban a szerződésekben kikötött *vinculum*-ból fejlődött ki hazánkban a kötbér és részben a bánatpénz.)

„Ezen szerződés minden pontjai s kitélei szoros megtartása végett 5000 pengő forint vinculum kikötötték, hogy a megálló fél, a meg nem álló félén, azt ... tetszés szerint választandó bíró előtt, szóbeli per útján megvehesse és vetethesse. 1850. november 4.” (MNL CSML Szeged Csanád megye törvényszékének iratai IV.B.)

Követelés megszűnése

1. teljesítés

pacta sunt servanda elv érvényesült

1. §. A kötelezésekre nézve pedig azt kell szabályul tartani: hogy ki mint kötelezte magát, a szerint kapjon; törvényes perbehívás után, az első nyolczados törvényszakon törvényt és igazságot: (3) és erre, a jelen decretum erejénél fogva legyen kötelezve.

5. kép: A *Pacta sunt servanda* elve Mátyás nagyobb dekrétumában (1486:17. tc.)

- *teljesítés helye*: főszabályként az adós lakhelye, vagy az adós üzletének a telephelye, de a felek a szerződésben mást is meghatározhatnak.

- *teljesítés ideje*: ha a felek másként nem rendelkeznek a teljesítésnek a szerződés megkötésének a pillanatában kell megtörténnie.

Kölcsönös szerződések esetében (adásvétel) a felek egyidejűleg, a szolgáltatások kicserélésével kötelesek teljesíteni.

pl. a vevő a piacon vásárol zöldséget. Amikor a vételárat átadja az eladónak, az eladó köteles azonnal a zöldséget átadni a vevőnek.

A felek a szerződésben meghatározhatják azt is, hogy

a szerződés megkötésének idejétől eltérve, egy későbbi időpontban teljesítenek. (időtűzés)

„A” megvásárolja „B” traktorját 2018. január 8-án, de a szerződésben kikötik, hogy azt csak 2018. március 1-én adja át a vevőnek és a vevő is csak ekkor köteles fizetni.

Természetesen az is lehetséges, hogy szerződésben a felek lehetőséget adnak a részletekben való teljesítésre.

2. kölcsönös követelések beszámítása

Ha két személy egymással szemben hasonló szolgáltatásra van kötelezve, mindegyik beszámíthatja saját követelését a másikéba.

pl.

„A” tartozik „B”-nek egy kölcsönszerződés alapján 100.000 forinttal.

„B” megvásárolt egy 50.000 forint értékű kerti kisgépet „A”-tól, amelynek árát még nem fizette ki.

„A” a lejárt kölcsönből még csak 40.000 forintot fizetett meg „B”-nek, miközben a teljesítési határidő lejártja miatt követelte „B”-től, hogy fizesse meg a kerti kisgép árát.

Tehát mind a két szerződés lejárt, hasonló követelés (pénz) áll egymással szemben.

Ezért „B” a maga kötelezettségének beszámítását kéri és ezért „A”-tól csak 10.000 forint tartozást fog követelni.

3. elengedés

A követelés megszűnik, ha a hitelező elengedi szerződésileg az adós tartozását.

4. újítás

A felek az eredeti szerződés helyébe, szerződésileg ugyanazon szolgáltatásra irányuló új kötelemet léptetnek. Ilyenkor a régi kötelelem megszűnik, s helyébe egy új kötelelem lép.

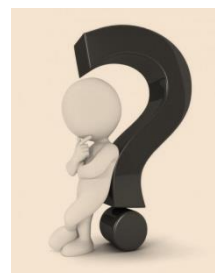
Magánjogunk történetében 1848 után erre lehet találni több példát.

„A” 40.000 ezüst forintot kért kölcsön 1820-ban „B”-től és a szerződés biztosítékaként a tulajdonát képező ingatlant birtokzálogba adta 32 évre. Az Ősiségi pátens (1852) rendelkezése szerint, „A” vagy visszafizette a kölcsönt a szerződés lejártakor és a rendi magánjog szabályai alapján a hitelező visszaadta a birtokot, vagy ha az adós nem tudott fizetni, akkor a birtok a hitelező tulajdonába ment át. (Ez az ősiség megszüntetése miatt alakult így.) „A” nem tudott fizetni, de ajánlatot tett „B”-nek, hogy 45000 ezüst forintért eladja neki a birtokot. „B” elfogadta az ajánlatot. Létrejött az adásvételi szerződés. Ezzel megszűnt az eredeti kölcsönszerződés, megszűnt a birtokzálog-szerződés is. Helyébe egy teljesen új kötelelem, az adásvételi szerződés lépett. „B” benne maradt a birtokban és a vétel alapján „A” követelt tőle még 5000 ezüst forintot.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Melyek a szerződés érvényességének a feltételei a polgári korban?
2. Soroljon fel szerződési biztosítékokat?
3. A rendi korban használt vinculum, hogyan kapcsolódik a modern szerződési gyakorlathoz?
4. Mi az újítás?
5. Melyek a beszámítás feltételei?
6. Mi az ajánlati kötöttség?
7. Melyek az érvénytelenség jogkövetkezményei?

KÖTELEZŐ TANANYAG

-- az előadásokon elhangzottak

-- Mezey Barna: Magyar jogtörténet. Budapest, Osiris, 2007. 179-188. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-jogtortenet-osiris-tankonyvek-2007/?pg=0&layout=s>

SZÉCHENYI 2020 MAGYARORSZÁG
KORMÁNYAEurópai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020 MAGYARORSZÁG
KORMÁNYAEurópai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE